

DE LA

Real Academia de Buenas Letras

— DE BARCELONA —

— * — JULIO Á SEPTIEMBRE DE 1909 — * —

**REDREÇ DE LA REYAL CASA:
ordenaments de Pere "lo Gran" e Anfós "lo Lliberal"**

(SEGLE XIII)

A mellor regiment de la reyal casa, establiren certs ordenaments los reys d'Aragó Pere «lo Gran» e son fill Anfós, los quals cuydàm avuy recullir e stampar. No s'en conexen de temps precedent, segons mostrarem en altre lloch (1). No cal dir que són de molta valua, tant per la llur antiguitat, quant per lo llenguatge puix pertanyen al segle XIII.

Les trovàm recondites en diferents volums de nostre gran arxiu reyal (2), copiantles textualment, e reproduintles ab orde cronològich.

Són en nombre de cinch: dos pertanyen al rey Pere e tres al rey Anfós. De les cinch, les tres són publicades en dos diferents llochs e les altres dugues inèdites (3). Al reproduhirles, cuydàm de llur correcció purgantles d'errades tant quant nos és possible.

Les primeres del rey Pere, constituexen un cos general de doctrina ordenancista, regulant en escrits lo que ja s'estilava en la sua casa e cort, e smenant ço que creya covinent per abús d'atribucions o de drets. Per tant que tracta de tots los oficials de son palau, com eren, majordòm, sobrecoch, museu, argenters de la cuyna, paníçer, botieller, reboster, porters, civader, posader, cavalleriç, açembler, algutzir, scrivà de ració, troters de bustia e munters. Ab esta breu enumeració dels oficials queda vist quin propòsit era lo dels primers

(1) Veges nostre article *Ordenanzas para la casa y corte de los reyes de Aragón (Siglos XIII y XIV)* (*Cultura española*, nom. II, Madrid, 1908).

(2) L'arxiu general de la Corona d'Aragó, que's custodia a Barcelona.

(3) Les dos del rey Pera les publicà Prósper de Bofarull en la *Colección de documentos inéditos del Archivo general de la Corona de Aragón* (volúm. VI, any 1850), e la d'Anfós del 1286, la donarem a conèixer en lo dessús dit article de *Cultura española*.

ordenaments del palau reyal. Donar bona endreça al estament interior sens fer cura al reglament econòmic administratiu.

En l'any 1277 dictà, lo propi Monarca, una segona part reglamentant l'acompanyament del sobirà, singularment quan, del hu de sos reyalmes, passava a l'altre. Se proposava acabar controversies entre los cavallers del seguici reyal, evitant que, los qui acudien al Príncep per afers particulars, restessin en la companyia de la sua cort. Pere «lo Gran» distribueix los dotze meses de l'any, per passarlos equitativament en quiscún dels tres reyalmes que integraven la confederació catalano-aragonesa.

Morí lo rey Pere, e feya més de tres meses que regnava son fill N'Anfós quan dictà altres ordenaments, lo darrer jorn de febrer de l'any 1286. Allí comença a assenyalar-se, lo nou Monarca, per lo que sempre lo distingí, ço és, per regular endreçadament pagues e rebudes. Dexen veure lo afany de tenir bona administració que tant distingí com a rey economista, al qui reb lo descolorit cognòm de «Lliberal».

Al mateix orde d'idees pertanyen altres breus ordenacions suplementaries del 1288, adreçades al tresorer y porters per haver bona cura de les rebudes dels drets reyal, suprimint al mestre racional e al batlle general, prohibint hi hagués més d'un oficial en un mateix ofici, e regulant donacions de bens seents, per fugir d'enganys e sorpreses.

Sempre preocupant-se, lo rey N'Anfós, de la bona administració, dictà, en 1291, altre ordenament hont assenyala que e com rebria les pecunies, a fi de que pervinguessen integrament a mans sues, lo lloch hont se devien remetre, forma de donar rebuts, llibres hont se registrassen, manera d'entregar diners al tresorer reyal, temps assignat per rendició de comptes, manera de trametre cullidors e porters per haver pecunies, e forma de pagar deutes.

Los ordenaments econòmics del rey N'Anfós presenten caràcter transitori. La circumstancia de no formar part del Registre 1529 del nostre arxiu reyal, mostra que no arrivaren al rey Pere «lo Cerimoniós», qui conceptuant breus e poch importants, les suprimí al copiar les dels altres dos reys predecessors seus, Pere «lo Gran» e Jaume «lo Just».

Limitada la present publicació a les ordenacions que per lo redreç de la reyal casa d'Aragó se dictaren en lo segle XIII, no passèm pus avant a tractar de les fetes a manament de Jaume «lo Just», de Pere «lo Cerimoniós», o de Joan «lo Cassador», comprensius del segle XIV.

I

Ordenaments del senyor rey En Pere (1)

Ordena lo senyor rey primerament quel majordom sia obeyt de ço que manara en Casa. Et sia tengut de guardar be et leyalment lo prou del senyor Rey axi que nos perda rën ne uage res a mal en Casa. Et siu feya quel senyor Rey sen tornas a ell ço es assaber quel cors et quant ha fos a merce del senyor Rey.

Item que aquells qui desobediens li seran sien en aquella pena matexa.

El senyor Rey dona al Maiordom per seruir aquell Offici et per seguir los dits manaments et per estar a la dita pena los drets qui dejus son scrits.

Prena Mayordom per sos drets en tot loch quel senyor Rey prena Cena de meniar XX solidos per a vnes Calçes daquella moneda que en aquell loch correnga on la Cena se prendra o si paguen la messio en diners quel senyor Rey agues feta aquell dia en aquell loch.

Item prena los Cuyrs de totes les vaques que en aquella Cena se despenderan. Et do per cascun Cuyr que prena IIII dines als porters.

Item prena tots dies de Casa del senyor Rey mija libre de Cera.

Item vna onça de pebre et tots los Cuyrs de les vaques qui uendran de present al senyor Rey sis despennen en Casa o en racio per peçes. Ell que sia tengut de fer guardar aquelles vaques a sa messio.

Item prena lo Mayordom cascundia de Cort dues peçes de Carn de molto et dues ferrades de vi.

Item prena D solidos per cascuna de III festes del any. Es assaber: pascha Cinquaesma et Nadal daquella moneda que correnga en aquell loch on lo senyor Rey tendra la festa.

Totes aquestes gracies atorga lo senyor Rey a Majordom per ço quell sia pus obligat a guardar lo prou del senyor Rey et a la pena damunt dita.

Item lo Majordom com sia ab lo senyor Rey prena racio a XII besties. Et aquell que romandra per el en son loch prena racio a IIII besties et ell que meta museu per la Cuyna a guardar.

Los Officials maiors mana lo senyor Rey que sien obeyts en totes coses cascun en son Offici sots la pena damunt dita.

Sobrecoch prena en tota Cena quel senyor Rey prena de meniar de tots los moltos qui en aquella Cena se despenderan les pelles et totes les menücies

Item prena de tots los moltos quel senyor Rey despena en Cort axi de Cena com menys de Cena los Cols et les rabades et los blascos: et daquells de racio los Colls tan solament. Et tot aço que sia gint et conuinment leuat sens affollament daço que romandra.

Item prena de les vaques axi de Cena com menys de Cena los Cols los blascos et daquells de racio atotal.

Item prena dels porchs axi de Cena com menys de Cena et de racio los Cols els sagins.

(1) Registre 1529, foli 1, copia feta en lo segle XIV. Espurguem del original lo numerat I per quan se tracta de Pere «lo Gran» y no de Pere «lo Catòlich».

Item prena dels porchs salatz los caps els cols e les illades daquelles quis meniaran en cort: et daquells de racio los caps els cols tan solament.

Item prena de tots los moltos de present les pells et les menuçies. Et et quels fassa guardar et escorzar a sa mession.

Item prena de tots los congres et de tot peyx de tall les Coes ço es, a III dits sots lo lombrigol Et si el senyor Rey se acordaua quels donas diners sabuts per tots los drets damunt dits que ho puxe fer.

Els drets damunt dits sien partits entre el els Cuyners axi com acostumat es.

Totes aquestes gracies atorga lo senyor Rey al Sobrecoch per ço que el sia pus obligat a guardar lo prou del senyor Rey et a la pena damunt dita. Et sia tengut de comprar lenya al rebost et ayga al Rebost et a la botelleria.

Lo Museu prena cascun dia III diners daquella moneda que correnga en aquell loch on lo senyor Rey sera et deu meniar en lo palau per hom de peu.

Los argenters de la Cuyna sien III et deuen meniar el palau per homens de peu et prenguen les baldanes dels moltos et de les vaques ques couran en la Cuyna.

Item prengan los Caps els Cols els uentrels els peus et la ploma de tota voleteria exceptat de pahons.

Els sien tenguts de servir lur Offici et de guardar les escudelles els talladors. Et si res sen pert que sien tenguts desmanarles si donchs nos trencauen. Et sis trenquen que les mostren al sobrecoch o a son lochtinent et aquell quen diga al majordom et que se scriua en libre de la Racio.

Paniçer prena per tots drets de son Offici D solidos barchinonenses per cascun an. Et nengunes altres coses no prena an sien totes del senyor Rey en qualque manera el les pusche auer ni percassar a prou del senyor Rey. Et prena encara el paniçer de les lengues de les vaques de Cena et de present sis menuguen en Casa et los Cuyrs de les besties que morran als homes de Cort quel senyor Rey dege esmenar.

Botiller prena D solidos de Barchinona per cascun ayn sots la manera desus dita et nengunes altres coses no prena. Et prena los Cors de les vaques de Racio et de present daquelles que muyren a ops de Casa et de racio de Cena et de present.

Reboster prena per tots sos drets D solidos de barchinonenses per cascun ayn et prena I morabeti daur per cascun Cauall quel senyor Rey do en caual o en diners daquel a qui lo Cauall sera donat exceptats aquels Caualls de son Cors que tenga Caualleris de que age pensat deu dies: et nenguns altres drets ne nengunes altres coses no prena ne cera ne salers ne nenguna roba per vellya ni per trencada que sia ans sie tengut de guardar aquella et de fer prou al mils que pusche. Et sie tengut de darne compte per menut.

Item lo reboster ades en present de scrives per menut totes les coses vnes et altres de la maior tro al menor qui el rebost son ne totes quantes ne uendran daqui auant. Et tot ço qui sen despensa ne sen guast ne el senyor Rey do que ho do per scrit en sia tengut de donar compte.

Et aquell quel senyor Rey uoldra que seruesca la sua Cambra liureli lo Reboster lo lit et les uestidures et draps de paret et Cortines et setis et ba-

rrats et aquels quel conega que age ops a la Cambra: et aquel de la Cambra nos gos entremetre dals ans si res li mane prendra lo senyor Rèy ne res le uenia en poder per nenguna manera aytantost aquel dia matex sie tengut de liurarho al Reboster maior o a son lochtinent sens demanar.

Et aquell qui seruirà les taules liurali lo reboster tot l'argent et les toual·lyes et barrats et setis et draps de paret aquells que continuamente agen ops a seruir et liureli candeles et brandons fets salsa mel oli et sal a ops del rebost et a ops de la Cuyna et formages sechs mantenga fruyta sucre et confits. Et aquell nos gos entremetre dals ans si res li uenia en poder de nenguna manera aytantost aquell dia matex sia tengut (*tengut*) de liurarho al Reboster maior o a son lochtinent.

E totes les altres coses vnes et altres tenga quart et procur lo Reboster, et quart lo Reboster que no prendra azembles al Rebost sino tantes com naura ops a portar ço quel senyor Rey aura mester en los viages que farà et que les besties vagen carregades conuinentment et que noy gos fer portar Roba ne comanda de null hom menys de manament del senyor Rèy.

Et quart lo Reboster lo lit del senyor Rey com se farà ne hon et tots los Officis del rebost que sien be et ordenadament seruits et guardats.

E tots aquells del Offici del Rebost sien tenguts dobeyr et de fer tot ço que reboster los man ne los orden: et si res hi ua a mal sie la colpa sobrel Reboster maior si donchs no mostraua que per desobediencia daquells del Offici fos. Et totes coses qui del Rebost sien quis perden sia tengut lo Reboster maior desmenar exceptades aquelles que haura liurades a aquells qui seran el los Officis segons que damunt es ordenat les quals si nenguna sen perdia fassa esmenar lo Reboster ad aquel a qui liurada la hauria.

Et com lo Reboster se partirà de Cort leix en son loch qui fassa ço que el ha affer et tots los altres sien tenguts de fer et de guardar tot ço de que lo Reboster es tengut.

En lo Rebost correga liure el march de Barcelona et no altre.

Et tots aquells del Rebost sien tenguts daiudar la vn al Offici del altre en son loch ab que fretura no fassa en son Offici.

Porter maior et los altres porters preben de tot Caualler nouel la espada la qual sie reemuda per lo Caualler Cent solidos. Et si es Richom L morabatins daur.

Item prenen de tot Castell quel senyor Rey do a nengu o de Loch quel senyor Rey do que villa murada sia Cent solidos daquella moneda qui en aquell loch correga.

Item prenguen de tot Richom a qui lo senyor do honor en aragon per Caualleries C solidos.

Item prenguen de totes Coses de meniar qui sien de present qui entren per la porta del palau et uenguen dauant senyor a coll o a ma lo delma si pugen a deenes: mas daço que no pug a deena no prenguen res.

Item prenguen les preses dels Ciudades con lo senyor Rey do Ciuada de Racio.

Item pranga lo Ciuauder II Ciudades per mesurage et per solatge et tot l'alre romangue al senyor Rey.

Item prenguen la peça de la vaca de porch et de Causalada et de Ceruo et de peix de tayll quis leuen de la taula del senyor Rey. Et si el senyor Rey lo uol donar que lals deu esmenar.

Item prenguen de tota vaca de Cena lo Cap et de tota vaca de present qui muyra en casa: et prenen de Majordom IIII diners de Cascun Cuyr quel prena.

Et sien tenguts de guardar que ninguna res no isque de fora casa sens manament de Majordom. Et si nexia que sia la colpa sobre ells et especialment que degen pagar a los argenters la meytat de les escudelles si nenguna sen pert.

El guarden que nengun dels escuders ne entren a leuar ne al gitar del senyor Rey sino aquell qui deuant li tallya et aquell qui tendra la copa et dos altres escuders. Et aquells II escuders altres entren la vn vespre els et laltres altre.

Item que null hom noy age en lalberch del senyor Rey sino aquells que el volra.

Item que noy age nenguna bestia sino es del senyor Rey ne aquelles del senyor Rey si troben alberch conuint.

Et de tots los drets damunt dits prena lo porter maior la terça part e los altres porters les dues partes.

Et aquels porters se partesquen a servir tots dies per partides et que tenguen les portes foranes tan be com aqueles del palau ne de la Cambra. Et del dia quels vns servirán no sen'enremetren los altres ne torben re daço que els uolran.

Posader prena de cascuna Cena quel senyor Rey prendra en meniar vn molto viu o hun Congre sech si es dejuni o si paguen la messio en diners en aquell dia en aquell loch et en tota aldea prenga II alberchs al senyor Rey hun per jaer et altre per meniar.

Caualleriz prenga de tot Cauat qui sia de Cors del senyor Rey que Caualleriz tenga de que age pensat X dies sil dona lo senyor Rey hun morabati daur daquell a qui lo senyor Rey lo dara et de tota altra bestia que sia del Cors del senyor Rey que el tenga V solidos daquella moneda que correça en aquell loch.

Et les Selles vellyes els esperons vellyes et les oses el Capel de sol els guans quel senyor Rey lexara si el senyor Rey o uol donar a altro quel Caualleriz noy prenga null dret. Et no gos null homen metre a pensar de les besties del senyor Rey sino aquells quel senyor Rey manara.

Açembler maior prena XII diners Barchinonenses o de Reyals de valencia per loguer de Cascuna bestia quel senyor Rey aia ops axi de Sella com de bast la hon correguen barchinonenses o Reyals et la on correguen Jaccenses X diners Jaccenses et si costa meyns sien del açembler. Et si costa mes pach ho lo Azembler. Et sia tengut de guardar lo Azembler que les besties uagen cargades conuintment et guarat los bastos et la roba que liurada li sera. Et si azembla hy ua buyda sens compliment de Carrega que sia tengut lo Azembler que la pach del seu et aia I hom de peu a Racio del senyor Rey qui li aiut pert la racio que pren.

Alguazir prena I morabati daur de tot pres que age tengut X dies ho mes et age tots dies I brandon de Candeles de la Cort del senyor Rey.

Item que tenga lalguazir VIII homs de peu qui sien bons et sufficiens a Racio del senyor Rey et faga daquests estar a la porta del palau del senyor Rey per guardar los troters de baralla et de Castigar los que no criden ne auquen ne fassen brogit et que no lexen tenir les besties dauant

la porta del palau del senyor Rey ans fassen fer gran carrera a entrar et a exir.

Scripta de Racio prena de tota Cena pledejada et de meniar X solidos daquels qui daran la Cena daquella moneda qui corregea en aquell loch et I brando de candeles cascun dia del Rebost.

Et sia tengut de comptar tots dies la messio de Casa ab lo maiordom et ab los oficials maiors.

Et de dar la Racio quel senyor Rey dara en pan en vi en carn et en pex et en ciuada et de fer albarans de la quitacio dels diners et daquels qui a aço li ajudaran pach ho del seu sens tota Racio et messio del senyor Rey exceptat la Racio quel senyor Rey dona a ell et a son lochtinent. Et aquell lochtinent no li puxa mudar ne aquell noy puxe altre metre en son loch si donchs per malaltia no ho feya.

Et sia tengut de comptar les persones qui mengen en Cort et de guardar que noy menuguen sino aquells que meniar hy degen. Et si y mengo nengu qui meniar noy dege que man als porters quel ne giten.

Et que nengu Oficial no menuch ne gos meniar en nengu loch de Casa del senyor Rey sino en lo palau on lo senyor Rey o el Maiordom menjaran: et que seruesquen los Oficials maiors mentre lo senyor Rey menjara. Et apres mengen ab lo Maiordom et seruesquen ab los Oficials, et los escuders no mengen a taula de Cauallers leuat los Oficials maiors els escuders qui tallen dauant lo senyor Rey et tenen la Copa qui son en compte dofficials.

Et aquel qui aquest ordenament passara quel scriua de Racio lo dapne et git mantinent de Racio.

Item que nengu no gos jugar dins casa del senyor Rey a nengu joch de daus sino a taules o a escachs si donchs Caualler no jugaua en aquell joch. Et si o fan que perden la merce del senyor Rey.

Los Oficials tots ab los homens quel senyor Rey los ha atorgats que tenguen menuguen en cort et no prenguen racio de fora exceptat lo loch on tenguen lurs mullers que prenguen Racio de fora et meniar en lur alberch o estar de penyores si altra companya esta a penyores prenia Racio.

Lo scriua de Racio de Racio en aquesta manera lo kaffic de forment a mensura de Valencia et de Çaragoça a Cent et XX homs lo dia. El kaffic de Ciuada a XVI besties et la ferrada de Cort quen deu haver III en lo quarter de Valencia a VI homes lo dia el quarter de molto a VI homens: vaques porchs Cansalada et Gallines Crabits et pex segons quel escriua de Racio ha acostumat. Que del pan XXX onces de pan cuyt per persona et de la Ciuada XXX altres per bestia lo dia.

Troters de bustia, Acemblés Munters et altres homens de peu qui sien de Racio del senyor Rey mengen en Cort exceptats jueus et Sarrayns qui prenguen Racio de fora.

Et si nengu ni ha malalt o hauia muller el loch o no podien esser al meniar que agen affer per lo senyor Rey prenguen racio de fora. Es assaber I peça de molto sens tota altre carn. Et si no hi ha molto altre carn axi com al Eseriua de racio sia viares. Et nengu no prenga racio de carn en la Cuyna.

Els troters de bustia prenguen los peus de les vaques de Cena et de present quis meniaran en Casa del senyor Rey es daran de Racio et II solidos de tota Cena que porten daquells qui daran la Cena.

Els troters de bustia sian tenguts danar et de uenir a jornades dretes et pus tost si manat los era per cosa cuytosa. Et si saturauen mes de vn dia part les jornades que perden la merce del senyor Rey si donchs per justa excusa no seren aturats.

Item no gosen res acaptar de null hom mas si hom los o dona sens demanar que ho pusquen pendre.

Item no gosen dir ni comptar nengunes noues nouelles que els no agen vistes o si les han oydes comptar comptenles axi com les hauran oydes.

Item no gosen departir ni rahonar ni tenir bando de nengu en nengu loch quel senyor Rey los trameta ne gosen desourar ne vil tenir neugu mas que fassen lurs messageries segons que demanat los sera et no se entremen dals.

Munters fassen segons quen Pascual montero los manara els ordenara en Casa et fora casa et nengu dels no gos tenir sino IIII sahuesos et vna sahuesa et dels Cadells de la sahuesa no romanguen mas II et dels altres tenguen ne tants com en Pascual montero manara.

En Bernat de muntpahon prena M solidos barchinonenses cascun ayn et sia tengut de acullir et de reebre et de ixir a homs estrayns et de los albergar et de fer los uenir dauant lo senyor Rey e de fer los fer ço quel senyor Rey manara.

II

Ordenaments del senyor rey En Pere, en 1277

E en Barchinona VIII dies a la ixida del mes dabril del ayn MCCLXXVII lo senyor Rey ordena que daquiauant per tots temps tots los Cauallers et fils de Cauallers de Casa sua com el entrara en arago et exira de Cathalunya romanguen en Cathalunya aquels quin son et tornen en lurs alberchs et sofiren sen ab els matexes. Et aço lur dege dir lo Scriua de racio.

Et semblantment com lo senyor Rey exira darago et ira en Cathalunya o en Regne de valencia quel dit escriua de Racio o dege dir als Cauallers et fils de Cauallers Daragon que romanguen en arago ab si matexs: atressi com exiran de Regne de valencia et iran en arago o en Cathalunya que ho dege dir a aquels qui seran de Regne de valencia en aquella matexa manera dels altres de Cathalunya et de Aragon.

Item en lo dia damunt dit ordena lo senyor Rey que null hom de Casa sua que no seguesca continuament la Cort que si ue al senyor Rey sens que no sia request per letra del senyor Rey que no li sia fet albara de quitaço daytant com hi sera si donchs lo senyor Rey no ho manaua de certa sciencia. Et sia Rich hom Caualler o altre de qualque condicio sia lo dia que uendra a la Cort quel escriua de Racio li dege dir si ue per sos affers o si ue per seguir continuament la Cort que no li faria compte de res.

Encara en aquell dia matex ordena lo senyor Rey que compartesca son estage per tots temps en aquesta forma: que estia en los Regnes de valencia et de Murcia IIII meses del ayn ço es Noembre Decembre Janer et Freber. Item en aragon altres IIII meses Març abril Mayg et Juyn. Item en Cathalunya los remanens IIII meses ço es juyol agost septembre et vuytabri.

Encara el damunt dit VIII dia a la exida del mes dabril el senyor Rey

ordena que daquest dia a enant a tots cells de Casa sua de qualque condició sien que tendran lurs alberchs en qualque loch on lo senyor Rey sia queis sia fet compte de lur quitacio complidament es assaber a aquells a qui compte dege esser fet. Et ja sia ço que en lo temps passat tro al dia damunt dit fos ordenat que no fos fet compte a tots aquells qui serien en lurs alberchs on que la Cort fos cor a la meytat de lur quitacio lo senyor Rey o a relexat de special gracia axi que complidament los sia fet compte de lur quitacio segons que desus es dit.

III

Ordenaments del senyor rey N'Anfós, en 1286 (1)

Aquests son los ordenaments quel senyor Rey don Alfonso mana fer en Osca pridie kalendas Martii Anno domini M^o CC^o LXXX° sexto.

Primerament que cada diluns sia lo senyor Rey en public per oir totes demandes.

Item queis dimarts els diuenres sia en consel los matins et a aquels dies se determenen los fets seus et los altres de la terra.

Tots los altres dias de la setmana aia lo senyor Rey a son deport et a sa voluntat e aquels dies no entena en neguns feits si feyts ni coses no eren.

Item queis jutges cada mati oien plets en casa del senyor Rey.

Item que los conseyllers sien cada dia vna negada en conseyl en casa del senyor Rey.

Item que dels priuillegis et feyts duptoses sia tingut en P. marques de certificar lo Rey.

Item que la ordinacio de la casa la qual feu lo senyor Rey en P. sia seguida.

Item que tot hom qui haia a Comtar que reta comte dauant aquels III quel senyor Rey assignar uolrra sobre aquell comte et quel senyor Rey sia present en aquell et los altres del consell com se deura examinar et afinar.

Item que cada dia redem comte los officials de casa sobre la messio dauant lo maiordom et ab lescriua de racio e cada mes reta Comte lo despen-ser ho tresorer daquella messio et que hi sia lo maiordom et lescriua de racio.

Item quen P. marches reta comte per III tersses del an al senyor Rey de lescriuania.

Item quel tresorer no don res sens carta del senyor Rey.

Item quel tresorer no reeba res sens carta del senyor Rey tro sia registrat en lo registre del senyor Rey.

Item queis officials manleuen tro a cap del mes et que a cap del mes que sien pagats.

Item que no compren ren a barata ne a carestia que nols sia pres en comte sino axi com ualgues.

(1) Registre 61, derrers folis.

IV

Ordenaments del senyor rey N'Anfós, en 1288. (1)

En Barcelona V idus Martii anno predicto.

Aquestes son los ordenacions dauual escrites que vol et mana lo senyor Rey que sien obseruades.

Primerament quel tresaurer reeba et faza reebre totz los diners e dinesades quel senyor Rey deya auer consequilla manera aixi de rendes con de questes con de cenes con de condempnacions con de deutes degutz al senyor Rey et con de totes altres coses de les quals hom fos tengut al senior Rey per alcuna rao.

Item quels porters reeban et cuyllen totz los diners o dinesades responen al tresaurer o a qui el volira en son loch reebent albara del Thesaurer o daquel a qui els o liuraran en loch del de tot. zo que liuraran e que fazen albara a totz aquels dels quals alcuna cosa reeban de zo que reebut ayan.

Item que totes assignacions feites per lo senior Rey et per lo tresaurer sien obseruades et no sien trencades per nuilla rao a negu.

Item que çes loffici del maestre racional a la sao dara.

Item que cessen les inquisicions leuades aqueles dels oficials a la publicacio de les quals man lo senior Rey enantar.

Item que no hy aya batle negu general por zo cor fa messio sens profit.

Item quel senior Rey no atorg a negu donacio de seent meyns de consyl per zo que no pusca esser enganat e que orden que qualque persona vuila auer del donacio o gracia de seent o de gran quantitat de mouent que la deman per escrit ab lo qual escrit lo senior Rey aut son acort fara sa resposta.

Item quel senior Rey proueesca en los altres officis de sa casa sian obs meyllorament aixi con es lo porter maior et de totz los altres.

Item quel senior Rey no tinga en vn offici sino vn official per zo quen sia guardat de messio et quel offici ne sia mils seruit.

V

Ordenaments del Senyor rey N'Anfós, en 1291 (2)

Kalendas Madii anno domini M^o CC^o Nonagesimo primo: en la ciutat de barchinona lo molt alt senyor rey Nanfos Rey darago de Maiorches de valencia et Comte de barchinona feu aquest ordonament ques segueix.

Primerament que tots los diners qui daquienant a aquell senyor Rey uenguen o pertanguen et uenir o pertanyer degen axi de rendes com de exides questes tributs cenes reenzons dost et tots esdeueniments dons manlentes e per qualque altra rao dins sa terra et de fora uenguen et sien aportats a la

(1) Registre 73, foli 102.

(2) Registre 74, foli 93.

sua cambra e aquells reeba per aquell senyor Rey en G. Durfort et Narnau çà bastida.

Item que tota la moneda que a la dita cambra uendra per qualche rao sia posada et mesa en vna caxa o en plus aytautes com mester ni aia: e cascuna daquelles caxes en les quals la dita moneda estara aia dues claus de les quals tenga la una lo dit en G. durfort et l'altra lo dit Narnau çà bastida.

Item quels damunt dits en G. durfort et Narnau çà bastida o lur loctinents fassen albarans als cullidors et als altres qui diners aportaran a la cambra de zo que reebren dells ab lurs segells segellats.

Item que sien feyts tres llibres en cascun dels quals sien escrites totes les reebudes que aqui se faran et los albarans de les receptes daquells que faran los damunt dits en G. durfort et Narnau çà bastida dels quals llibres tenga la vn lo senyor Rey et laltre lo dit en G. durfort et laltre Narnau çà bastida e aquell libre del senyor Rey tenga per ell en bertran dez uall escriua seu.

Item que dels diners que per los damunt dits seran reebuts en la dita cambra no sic despes negun per menut mas aquells diners sien llurats en quantitats grosses al dit thesaurer et ell que les despena per menut segons quel senyor Rey li manara ne mester sera a la sua casa.

E de tot zo quel damunt dit Narnau çà bastida reebra en la damunt dita cambra fassa albara segellat ab son segell als dits en G. durfort et en Bertran des ualls o escriua de sa via en los llibres de lès reebudes del senyor Rey et del dit en G. durfort les quantitats que reebra.

E de totes les damunt dites reebudes et dates grosses sien tengut de comptar ab lo senyor Rey los dits en G. durfort et en Bertran des vall per tres terses del an. E lo dit Narnau çà bastida per menut de les dates en les dites terses ço es assaber lo primer dia de Maig e lo primer dia de Setembre et lo primer dia de Jener.

Item quels damunt dits en G. durfort et Narnau çà bastida ab lo dit en bertran ensemps regoneguen et escriuen tots los diners de qualche loc ne de qualche part degen uenir al senyor Rey et trameten porters et cullidors per aquells et per tots los altres que daqui enant uendran al senyor Rey per ninguna rao.

Item quels damunt dits porters et cullidors sien tenguts de aportar tots los diners a la cambra et de reebre albara segons que dit es et compten ab los damunt dits de les cullites que fetes auran et aien a estar en lur orde-nacio.

Item quels damunt dits pusquen citar et destrenyer tot hom qui aia a re-tre compte al senyor Rey ne tenga diners seus per qualche rao.

Item que assignacio ninguna no sia feyta a null hom sino per les man-leutes ques faran a la despesa del menjar del senyor Rey les quals assignacions sien feytes per los damunt dits en G. durfort et Narnau çà bastida et en bertran des vall.

Quant als altres deutes qui son deguts per quitacions ne per cauals ne per altra manera sien pagats dels diners de la cambra segons quel senyor Rey ordonara. E si assignacio ninguna si auia afer per qualche rao sia feyta per los damunt dits de espres consentiment del senyor Rey.

Item que negun porter ne altre hom no pae assignacio ninguna dels di-ners de les cullites mas aquells aport a la dita cambra.

Item que tots los manaments de les dates dels diners que seran feyts a Narnau ça bastida sien feyts per cartes les quals sien segellades per lo dit en bertran ab lo segell del anell e sien registrades totes en un registre per criat quel dit en bertran tenga en la cambra del senyor Rey.

Quod est actum die et anno predictis.

FRANCESC CARRERAS Y CANDI.

NOTES SOBRE VESCOMTES DE GERONA

La sèrie cronològica dels vescomtes de Gerona, desde que'l vescomtat quedà vinculat en la casa de Cabrera durant lo primer terç del segle XI, és bastant coneguda, encara que presenta alguns punts d'ptosos, merexedors d'estudi y d'aclariment. La que quasi bé no's coneix és la dels vescomtes que'ls precediren. Axò'ns mou a publicar les següents notes que poden contribuir a formar-la.

En nostre estudi sobre els Comtes beneficiaris de Gerona, trobàrem un vescomte Wifret, en 841, y'ls vescomtes Ermidó y Rodulf, en 850, dels quals el primèr y un dels derrers és probable foren vescomtes de Gerona. Són totes les notícies que tenim del vescomtat en lo segle IX.

Del segle X, conèxem, en primer terme, un vescomte *Unefret (Unefredus)*, que firmà immediatament després del comte Sunyer en la escriptura de la donació feta per aquest a la iglesia de Gerona d'una part del lucre de la moneda del comtat, en l'any 934. Encare que Sunyer, a més de comte de Gerona ho era de Barcelona y d'Ausona, y per lo meteix tenia tres vescomtes, un per cada comtat, és de creure que *Unefret* era'l de Gerona, donchs actúa ab el comte en un assumpte que fa referencia esclusiva a n'aquest comtat. L'anomenem *Unefredus*, y no *Wifredus* com altres que han publicat la escriptura de donació citada, perque axí està escrit son nom en lo Cartoral de Carles-Many, ahont està copiada (f. XLV), y en l'original d'ella que's guarda en l'arxiu del Capítol geroní, ab la circumstancia de seguir a la firma d'*Unefredus vicecomes*, la d'un altre testimoni anomenat *Wifredus*, lo qual allunya la sospita de que'l nom del vescomte pugua estar escrit equivocadament.

Deu anys més tart, en 16 d'abril de 945, un vescomte *Audegarius* firmà, també immediatament després dels comtes Sunyer y Riquilda, en la escriptura de donació feta per aquestos a la iglesia de Gerona del lloch de Rinfret, situat prop de Sant Martí de Calonge, en lo comtat de Gerona (1). Per les metexes rahons qu'hem donat respecte

(1) Cart. de Carles-Many, f. XLVI. Marca Hisp., ap. 80.